

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับการวิเคราะห์กระบวนการสื่อความหมายในมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากล ของ บริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) ครั้งนี้ จัดการยืนยันลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเฉพาะในส่วนของการให้เหตุผลเชิงอุปนัย (Inductive) หรือมุ่งเน้นที่ การตีความและพรรณนาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาพลักษณ์เชิงภาพตัวตนในมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากลแต่เพียงบางส่วน แล้วนำไปสรุปเป็นภาพรวมหรือภาพกว้าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะ หรือประเภทและรูปแบบในการสื่อความหมายของภาพตัวตน และในสื่อดังกล่าว เป็นหลัก โดยในที่นี้ ระเบียบวิธีวิจัยอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยสื่อมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากล เป็น แหล่งข้อมูลหลัก ด้วยเหตุที่สื่อดังกล่าวประกอบไปด้วยภาพลักษณ์ต่าง ๆ นานา ๆ ที่ สามารถจะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก หรือสื่อความหมายของภาพตัวตนทั้งหลาย ออกมาได้ เป็นสำคัญ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้สำรวจตลาดมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากล พบว่าจวบจนสิ้นปี พ.ศ. 2537 มีมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากลของบริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งสามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ "ภาพตัวตน" อันแตกต่างหลากหลายได้นั้น ผ่านการคัดเลือกและรวบรวมเข้าไว้

ด้วยกันในรูปแบบของมิวสิกวิดีโอคาราโอเกะ Hot Vote แล้ว จำนวนถึง 12 ชุด ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Sampling) ด้วยการจับสลาก เพื่อคัดเลือกมิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากลจำนวนทั้งหมดออกมา เป็นประชากรในการศึกษาเพียง 2 ชุด พบว่าได้แก่ มิวสิกวิดีโอคาราโอเกะ Hot Vote 10 (สงวนลิขสิทธิ์ ก.ค.37) และ มิวสิกวิดีโอคาราโอเกะ Hot Vote 12 (สงวนลิขสิทธิ์ ต.ค.37) ซึ่งอาจนำมารวมกันและจำแนกแยกแยะให้เห็นถึงมิวสิกวิดีโอเพลงต่าง ๆ ได้ตามรายนามของศิลปินนักร้อง ดังนี้

ศิลปิน	มิวสิกวิดีโอเพลงไทยสากล
ธงไชย แมคอินไตย์	ห่วงใย, เหนื่อยไหม, ถึงใจ, มีเธอ, วันวาน, เธอคนเดียว
อลิสา อินทุสมิต	จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, ก็แค่เสียดาย, อ้อ..เธอ, จะเอาอะไรกับฉันอีก
ใหม่ เจริญปุระ	สัญญา, อ้อ..เธอ, ขอร้อง
ปฎิภาณ ปฐวิภานต์	เฟอะพะ
อชิตะ ปราโมท ณ อยุธยา	ลมมันไปจากใจ, อ้อ..เธอ, ใจตัวเองสอนลำบาก
นันทิดา แก้วบัวสาย	รักแท้แพ้ใกล้ชิด, ไม่มีโอกาสสุดท้าย
จักรพรรณ์ อาบครบุรี	หนามในใจ, อหากถามใจเธอสักคำ

ตาราง (ต่อ)

ศิลปิน	มิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล
เพ็ญพักตร์ ศิริกุล	ไม่ชากกลับบ้าน, ก็มันรักไปแล้ว
เสาวลักษณ์ ลีละบุตร	ล่า
นันทนา บุญหลง	หลับตา
สุรัชย์ สมบัติเจริญ	ไอ้หนุ่มผมยาว
อ้อ	เกิดมาทำไมไม่รู้
แองเจลิต้า ลี	I SWEAR*

* หมายถึง มิวสิควิดีโอเพลงสากล ไม่ใช่มิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล
จึงอยู่นอกเหนือขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีแหล่งสารของภาพลักษณ์เชิงภาพตัวตน
ที่ได้จากมิวสิควิดีโอเพลงไทยสากลรวมทั้งสิ้น 27 เรื่อง (ยกเว้น * แล้ว)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่
การวิเคราะห์ตัวแปร กับ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมี
รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การวิเคราะห์ตัวแปร

ในที่นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวแปรของภาพลักษณ์เชิงภาพตัวแทนในมิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล ภายใต้งานที่ 2 ประการหลัก ๆ อันได้แก่

ก. การวิเคราะห์ หรือจัดประเภทมิวสิควิดีโอฯ

กล่าวคือ ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดทางโครงสร้างและสัญวิทยาวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วิธีการสร้างความหมายระดับผิวหน้า (Diachronic Analysis) ของตัวบทภาพประกอบเพลง จากหน่วยของการวิเคราะห์อาการแสดง (หรือการเล่าเรื่องด้วยการกระทำ) ของตัวละครว่า มีการลิปซิงค์เล่าเรื่อง หรือมีโครงเรื่องที่สมบูรณ์-ชัดเจนหรือไม่ นับเป็นการวิเคราะห์แบบแผน ของวิธีการสร้างความหมายเฉพาะร่วมกันใด ๆ ของสื่อมิวสิควิดีโอฯ เพื่อให้สามารถอธิบายได้ว่า ตัวบทดังกล่าวมีแบบแผนวิธีการในการสื่อความหมายรูปแบบใดปรากฏให้เห็นบ้าง เป็นหลัก โดยหลังจากวิเคราะห์มิวสิควิดีโอฯตามเกณฑ์ข้างต้นแล้ว ก็พบว่า มิวสิควิดีโอฯอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท / รูปแบบกว้าง ๆ ดังนี้

ประเภท/รูปแบบ	มิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล
1. เน้นการลิปซิงค์เล่าเรื่อง (12 เพลง)	จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, ล่า, ลมมันไปจากใจ, ถึงใจ, มีเธอ, เธอคนเดียว, เพอะพะ, ก็มันรักไปแล้ว, หลับตา, เกิดมาทำไมไม่รู้, รักแท้แพ้ใกล้ชิด, ไม่มีโอกาสสุดท้าย
2. มีการลิปซิงค์เล่าเรื่อง และมีโครงเรื่องที่สมบูรณ์-ชัดเจน (8 เพลง)	ไม่อยากกลับบ้าน, ห่วงใย, สัญญา, จะเอาอะไรกับฉันอีก, ขอร้อง, อ้อ..เธอ, นามในใจ, อยากถามใจเธอสักคำ

ตาราง (ต่อ)

ประเภท/รูปแบบ	มิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล
3. มีการลิปซิงค์เล่าเรื่อง แต่ (และ) มีโครงเรื่องที่ไม่สมบูรณ์-ชัดเจน (6 เพลง)	ก็แค่เสียดาย, ไอ้หนุ่มผมขาว, อ้อหาเรื่อง, อ้อยามอง, วันวาน, ใจตัวเองสอนลำบาก
4. ไม่มีการลิปซิงค์เล่าเรื่องเลย แต่ก็มีโครงเรื่องที่ไม่สมบูรณ์-ชัดเจน (1 เพลง)	เหนือขโมย

โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะจัดให้มิวสิควิดีโอแต่ละประเภท / รูปแบบดังกล่าว เป็น "ตัวแปรอิสระ" สำหรับวิเคราะห์รายละเอียดของภาพตัวแทน หรือรูปแบบการนำเสนอต่าง ๆ นา ๆ ซึ่งปรากฏให้เห็นในมิวสิควิดีโอรูปแบบใด ๆ ในฐานะที่เป็น "ตัวแปรตาม" ต่อไป ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพิจารณาสรุปหรือเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนกันหรือความต่างกันระหว่างภาพรวมของมิวสิควิดีโอแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นสำคัญ นั่นเอง

ข. การวิเคราะห์รายละเอียดของภาพตัวแทนหรือรูปแบบการนำเสนอในมิวสิควิดีโอ

ในทำนองเดียวกัน ผู้วิจัยก็อาศัยแนวคิดเดียวกันกับที่ใช้ในการจัดประเภทมิวสิควิดีโอ มาประยุกต์ใช้ในการอ่านความหมายของตัวบทภาพประกอบเพลง ทว่าจะมุ่งเน้นที่การถอดรหัสของระบบสัญญาณ ไม่ว่าจะเป็นระบบสัญญาณหรือไวยากรณ์ของภาพ (Shot) หรือระบบสัญญาณภายในฉาก (Setting

หรือ Scene) ประกอบกับพิจารณาวิธีการสร้างความหมายแฝงไว้ในระดับลึก (Synchronic Analysis) ของตัวบทภาพประกอบเพลง เพื่อให้สามารถอธิบายได้ว่า ตัวบทดังกล่าวนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

โดยตัวแปรตามหรือรูปแบบการนำเสนอ (ของภาพตัวแทน) ในมิวสิกวิดีโอดังกล่าว ก็อาจวิเคราะห์ได้ตามแนวคิดเชิงศิลปะ (ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการละครหรือทางด้านภาพยนตร์ก็ตาม) และแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

- 1) องค์ประกอบสำคัญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน คือ
 - ก. องค์ประกอบของเพลง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ
 - (1) แก่นเพลง
 - (2) จังหวะ-ท่วงทำนองหรืออารมณ์เพลง
 - ข. ตัวละคร ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ
 - (1) ประเภทและบทบาททั่วไป
 - (2) สถานภาพและบทบาทเฉพาะ
 - ค. การเล่าเรื่อง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วน คือ
 - (1) แก่นเรื่อง
 - (2) การเปิดเรื่อง
 - (3) ปมแห่งความขัดแย้ง
 - (4) การคลี่คลาย
 - (5) การจบเรื่อง
 - (6) ลำดับก่อน-หลังของเหตุการณ์

สำหรับหัวข้อย่อยของการเล่าเรื่องทั้ง 6 ส่วนแรกนั้น จะวิเคราะห์ได้เฉพาะจากมิวสิกวิดีโอ แบบที่ 2 กับ 4 และ/หรือ 3 โดยพิจารณาที่องค์ประกอบของโครงเรื่องเป็นหลัก ทั้งนี้หัวข้อย่อยของการเล่าเรื่องแทบทั้งหมด (ยกเว้นแต่แก่นเรื่อง) ก็ยังวิเคราะห์ได้จากมิวสิกวิดีโอเฉพาะที่มีโครงเรื่องที่สมบูรณ์-ชัดเจน (มิวสิกวิดีโอ แบบที่ 2 และ มิวสิกวิดีโอ แบบที่ 4) เท่านั้นอีกด้วย

- (7) ของประกอบฉาก
- ง. วลีหรือข้อความ

2) องค์ประกอบทางเทคนิควิธีการนำเสนอ ซึ่งออกแบบได้เป็น 6 ส่วน คือ

- (1) การจัดฉาก
- (2) การจัดแสง
- (3) ภาพขาว-ดำ
- (4) มุมกล้อง
- (5) การเคลื่อนไหวของกล้อง
- (6) การตัดต่อ

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

หลังจากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวแปรในหัวข้อ 2.1 เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีตัวแปรแบบใด และเป็นตัวแปรเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง ที่ปรากฏให้เห็นในมิวสิควิดีโอฯ แล้ว ผู้วิจัยก็จะหันมาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายละเอียดของภาพตัวแทน (หรือรูปแบบการนำเสนอ) ด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเลือกพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวใน 3 ประเด็นหลัก ๆ ที่มี "องค์ประกอบของเพลง" เป็นตัวแปรอิสระทั้งหมดเพียงเท่านั้น กล่าวคือ

- 1) ความสัมพันธ์ในฐานะที่ "แก่นเพลง" เป็นตัวแปรอิสระ และ "จังหวะ-ท่วงทำนองหรืออารมณ์เพลง" เป็นตัวแปรตาม
- 2) ความสัมพันธ์ในฐานะที่ "แก่นเพลง" เป็นตัวแปรอิสระ และ "การจัดแสง" กับ "มุมกล้อง", ที่ไม่จำกัดรูปแบบ เป็นตัวแปรตาม
- 3) ความสัมพันธ์ในฐานะที่ "จังหวะ-ท่วงทำนองหรืออารมณ์เพลง" เป็นตัวแปรอิสระ และ การตัดต่อ, โดยเฉพาะในส่วนของ "การตัดภาพ" กับ "ดิสโซฟหรือมิกซ์" เป็นตัวแปรตาม

อนึ่ง สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรของภาพลักษณะเชิงภาพตัวแทนทั้งหลายในมิวสิควิดีโอฯอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยอาศัยแนวทางของโครงสร้างนิยมและสัญวิทยาเป็นหลักในครั้งนี้ ย่อมสามารถนำไปสู่การอธิบายสรุปได้ทั้งในส่วนของ

รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของมิวสิควิดีโอฯ หรือรูปแบบในการสื่อความหมายของภาพตัวแทนใด ๆ ก็ตาม และในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบในการสื่อความหมายดังกล่าว ทำให้ทราบถึงเนื้อหาหรือความหมายทางวัฒนธรรมของสื่อมิวสิควิดีโอฯ ได้พร้อม ๆ กัน

4. การนำเสนอข้อมูล

สำหรับการนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์กระบวนการสื่อความหมายในมิวสิควิดีโอเพลงไทยสากลครั้งนี้ มีรูปแบบหลัก ๆ ก็คือ "การกำหนดแนวคิดรวบยอด" (Conception) ประกอบกับการพรรณนาความหมาย (Meaning) หรือลักษณะวิธีการสร้างความหมายของระบบสัญญาณต่าง ๆ นา ๆ ในฐานะที่เป็นตัวบท (Text) ภายใตบริบท (Context) ทางการสื่อความหมายของภาพลักษณ์เชิงภาพตัวแทนทั้งหลายในมิวสิควิดีโอเพลงไทยสากล เป็นสำคัญ

อีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยจะสร้างประเด็นนำทางสำหรับพรรณนาความหรือสื่อความหมายเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เป็นภาพตัวแทน หรือภาพลักษณ์ต่าง ๆ นา ๆ อย่างตรงไปตรงมา และละเอียดถี่ถ้วน โดยนำเสนอข้อมูลดังกล่าวไว้ใน "ตาราง" , แสดงรูปแบบในการสื่อความหมายของภาพตัวแทนที่ปรากฏในสื่อดังกล่าวเป็นอันดับแรกสุด เพื่อก่อให้เกิดความโดดเด่น, เป็นสัดส่วนสวยงาม และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อความหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ ให้เป็นไปอย่างมีระบบ-ระเบียบอย่างต่อเนื่องอีกด้วย